

שיחת מו"ר ראש הישיבה
הרה"ג הרב יעקב שפירא שליט"א
פרשת וירא
שנה שלוש-עשרה תשפ"ב

הכנסת אורחים

את הספק הזה אלא אפילו לא היה מסתפק. ספרתי לו את הסיפור הזה על האחיעזר. הוא אמר לי, מי אמר לך שהוא באמת בירך בסוף? איזה סוג חולה היה אברהם אבינו שהוא הכניס אורחים? הוא היה חולה מהמילה, אבל יש פה עוד עומק. כתוב בשיר השירים (ב, ה) "כי חולת אהבה אני", זו הייתה המחלה של אברהם אבינו. איך אפשר בלי מצוות? לכן הוא עמד פתח האוהל.

אוהל - השראת השכינה

התורה אומרת שאברהם ישב פתח האוהל. זה לא רק לראות אם יש עובר ושב ויכניסם לביתו. יש כאן פשט יותר עמוק. אוהל בהרבה מקומות מסמל את השראת השכינה. כתוב בספר בראשית שיצחק הביא את רבקה "האהלה". אומר רש"י "ונעשית דוגמת שרה אמו שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מע"ש לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל ומשמחה פסקו וכשבאת רבקה חזרו" האוהל מסמל את השראת השכינה. אברהם אבינו היה חולה והוא זכה להשראת השכינה, לא רק במובן ששכינה למעלה ממראשותיו של חולה, כל מהותו הייתה דבקות בשכינה. טוב שכן טוב זה לא שכן רק בשר ודם, אלא מלשון שכינה. טוב להיות דבוק בשכינה. הקב"ה אמר ליצחק "שכון בארץ", אומר רש"י שני פירושים. א, תקים שכונה. ב, מלשון שכינה. אברהם ישב פתח האוהל, הוא לא התנתק מהשכינה אפילו בזמן שהיה חולה. ולא רק שלא התנתק אלא להפך, ע"י המילה הוא זכה לדרגה גבוהה יותר. מרגע הציווי עד שמל בפועל אברהם אבינו נפל כשהוא קיבל נבואה.

אומרת התורה "וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום" (בראשית יח, א). אומר רש"י, ד"ה וירא אליו, "לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלמו". ד"ה באלוני ממרא, "הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו". ד"ה פתח האוהל, "לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו". ד"ה כחום היום, "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים. ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא מלאכים עליו בדמות אנשים". הגמרא אומרת (ב"ב טז:) "רבי שמעון בן יוחי אומר, אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא". אז למה אברהם לא ריפא את עצמו באבן שלו? ועוד, אם אברהם היה חולה, אז מה הפשט במה שאומר רש"י שאברהם היה בפתח האוהל לראות אם יש אורחים, חולה חייב בהכנסת אורחים? יש סיפור על האחיעזר שבאו אליו אורחים בסוכות, והוא לא הרגיש טוב, ולכן הוא לא ישב בסוכה אלא בבית. הוא אמר, מצטער פטור מן הסוכה, אבל אינו פטור מהכנסת אורחים, ואז הוא נכנס עם האורחים לסוכה. אלא שאחרי הכניסה הוא הסתפק, האם הוא יכול לברך "לישב בסוכה"? הרי הוא עצמו פטור מדין מצטער, אלא שהוא יושב בסוכה מדין הכנסת אורחים. הייתי בפדיון הבן בסוכות, וסב התינוק נכנס לסוכה, למרות שהוא היה חולה, והוא ביקש ממשהו שיברך ברכת לישיב בסוכה והוא יענה אמין ויצא ידי חובה. שאלתי אותו, הרי בין כה וכה אתה נוטל ידיים ואוכל לחם, למה צריך שמישהו יוציא אותך? הוא ענה לי, אני מצטער, ומצטער פטור מן הסוכה. ראיתי שהוא ת"ח, מי שאינו ת"ח לא רק שלא היה פושט

התעלות רוחנית ע"י המילה

רש"י אומר שאותם המלאכים נדמו לו כערביים שמשתחוים לאבק שברגליהם, ולכן הוא ביקש מהם לרחוץ את רגליהם לפני הכניסה לאוהל. למה אברהם אבינו חשד בהם שהם עובדי ע"ז שמשתחוים לאבק שברגליהם? אברהם אבינו התעלה מבחינה רוחנית. יש אנשים כשהם מתעלים מבחינה רוחנית, כל מי שלא איתו, הוא לא נראה לו. הוא לא מהברנז'ה שלי. אמר אחד האדמו"רים, יש אנשים שמקבלים שבת מאוד מוקדם. אבל אם הם מסתכלים על אנשים אחרים לא קבלו שבת יותר מוקדם כאילו הם מחללי שבת ח"ו, אז מה זה שווה? אברהם אבינו נטל עצה מממרא. איך אברהם אבינו נטל עצה מממרא, הקב"ה אמר "והיה תמים" על המילה, והוא צריך לשאול אם למול? והחסידיים אומרים שמכאן אתה למד שכשאינ רב'ה, תתייעץ עם שלושה רבנים. עונה על כך השפ"א, "אך ודאי הבינו כי ע"י המילה שנכרת ברית להיות מיוחד הוא וזרעו להשי"ת להיות נבדל מכל האומות ולזאת לא הסכימו ענר אשכול. אבל ממרא האמין כי כך צריך להיות ושאינו כדאי להתדמות אליו והסכים עמו אף שידע שיתרחק עי"ז ועי"ז דוקא זכה להתקרב ונגלה בחלקו והיה לו שייכות עי"ז הריחוק עצמו והוא ללמד לכל איש ישראל שאין אדם יכול לעשות דבר רק ע"י שמתבטל לכלל ישראל וצריך לגמור בדעתו שאם יהיה כבוד שמים יותר בחבריו הוא מבטל עצמו וכל אשר לו וע"י זה יוכל למצוא מקום תמיד וזהו שכתוב מי שממעט כבוד עצמו ומרבה כבוד שמים כבוד שמים מתרבה וכ' מתרבה והוא כנ"ל". אברהם אבינו עצם לא שאל על עצם המילה אלא איך הוא יוכל להמשיך אח"כ להשפיע. ממרא אמר לו, אתה תעשה את המילה ותהיה יותר רוחני, אז תוכל להשפיע יותר מכל העסקנים למיניהם. זה מה שרש"י אומר שאחרי המילה אברהם ישב כחום היום.

הוצאת חמה מנרתיקה

התורה אומרת שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה. זה לא סתם ביטוי לחום כבד. הגמרא בנדרים (ח:) אומרת שלעתיד יבוא הקב"ה יוציא חמה מנרתיקה והצדיקים מתרפאים בה. הקב"ה אחרי המילה נתן לאברהם אבינו משהו מעין לעתיד לבוא. ומי שמבקר את החולה ולא דואג לצרכיו של החולה, זה לא ביקור חולה. ביקור חולים כולל התעניינות מה החולה צריך. הקב"ה שלח

מלאכים לבקר אצל אברהם, כי זה היה צרכו של אברהם אבינו. אברהם אבינו היה חולה שאם לא תביא לו אורחים הוא יישאר חולה. דווקא אחרי המילה, דווקא בגלל שהוא התעלה מבחינה רוחנית. הקב"ה בא לבקר את אברהם בחוליו, אבל אז הוא ראה שחולה כמו אברהם אבינו לא יכול להתרפא בלי חסד.

כי תהילתנו אתה

"גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה", המקור אצלנו בפרשה, אברהם אבינו אמר לקב"ה "אל נא תעבור מעל עבדך", הוא עזב את הקב"ה ועסק באורחים ואמר לקב"ה לחכות עד שהוא יגמור. איך אפשר להבין את זה? קבלת פני שכינה זה הדבר הכי גדול. אלא, שאצל אברהם אבינו החולים היו השראת השכינה, הוא לימד אותם איך מברכים לקב"ה. על זה אמרו חז"ל, גדולה הכנסת אורחים שיש בה קבלת פני שכינה, מקבלת פני שכינה אישית. כי זה משפיע שכינה על אחרים. אמר הרב נריה פעם בשם הרב זצ"ל, למה המלאך שהלך להחריב את סדום היה צריך ללכת קודם לאברהם אבינו? יש דיון במפרשים איך מלאך אחד עושה שתי שליחויות? רש"י אומר שהמלאך שריפא את אברהם הוא שהציל את לוט, והצלה ורפואה זה אותו דבר. כך כותבים התוס' בב"מ. הרפואה של אברהם אינה רפואה אם אתה לא מציל עוד אנשים. יש סיפור על הרצי"ה, הוא שכב חולה בבית חולים הדסה, והגרש"ז אוירבעך בא לבקר אותו. הוא שאל אותו, למה דווקא בברכת רפאנו בשמו"ע אומרים "כי תהילתנו אתה" ולא בשום ברכה אחרת? זה לא ביטוי סתמי, כל מילה בתפילה מדוקדקת מאוד ע"י אנשי כנסת הגדולה. כתוב בפנ"י שאסור לאדם לשנות מהנוסח. הרצי"ה ענה לו מיד, כתוב בישעיהו (מג, כא) "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו", רפואה זה דבר שאדם מבקש באופן טבעי על עצמו. אמרו אנשי כנסת הגדולה, אל תבקש רק בגלל הצורך האישי שלך, תבקש בגלל "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו", אם חסר לך משהו בייעוד אתה לא יכול לקיים כמו שצריך את "תהילתי יספרו". בברכת רפאנו שהיא באופן טבעי הברכה הכי אישית, אנשי כנסת הגדולה אומרים לכל יהודי, אל תשכח את "כי תהילתנו אתה", תפילה על הכלל.

המלאך שהלך להפוך את סדום היה חייב לעבור אצל אברהם אבינו, בלי זה לא היה מובן למה להפוך את סדום. הרשע של סדום היה נסתר, אפילו הקב"ה אמר שהוא צריך לרדת לראות אם זה הכצעקתה. הם עשו חוקים, העבירו הוראות שעה, כמו כל הקומוניסטים בעולם וגרוגותיהם. מי שמסתכל מבחוץ היה אומר איזה יופי, הם דואגים לכלכלה וכו'. אבל זה נובע מרשעות. מה היה שורש החטאים של סדום? אומר יחזקאל (טז, מט) "הנה זה היה עון סדם אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה", זו תמצית הרשע של סדום. כתוב בפרקי אבות מהי מידת סדום "שלי שלי, שלך שלך". ואם מישהו אומר שלי שלי, וגם שלך שלי הוא רשע. יש אנשי סדום שגם הם רשעים. לכן המלאכים היו צריכים לפני הפיכת סדום ומילוט לוט, לעבור אצל אברהם אבינו. בלי לעבור בבית של אברהם אבינו, לראות את גודל מידת החסד, א"א להבין את עומק הרשע של סדום. א"א להבין את הרשע ב"שלי שלי ושליך שלך". כותב הרב בעין אי"ה מסכת ברכות פרק תשיעי אות י"ב. הגמרא שם אומרת "על לוט ועל אשתו מברכים שנים, על אשתו אומר ברוך דין האמת, ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים". אומר הרב "סוד אבדת סדום היה להעמיד בעולם גודל ערך החסד, וכמה גדולה היא ההשחתה של אבדן מדת החסד בעולם. והנה ההיפך ממידת סדום ממש היה אברהם בעל החסד ומרחיבו בעולם. והנה בנוהג שבעולם כשישנם מלחמות של דיעות, ישנם כאלה שהם מתנגדים לאיזה שיטה אבל התנגדותם היא רק בשלילה, מפני שמוצאים את הרעות הבאות ממנה, אבל כל זמן שלא ימלאו ידם לבנות שיטה אחרת שתנהיג את העולם בדרך רצוי וטוב ממנה, עוד לא השלימו את המבוקש. ע"כ באשר לסדום היתה שיטה מדינית של שנאת החסד וקבעו על ידי זה הנהגה מסודרת, אם כן מי שחלק עליהם אין די לו רק בשלילת שטתם כי אם צריך להעמיד שיטה משוכללת ראויה להנהגה מדינית ע"פ דרכי החסד. וזאת היתה מדתו של אברהם שתקן את החסד בדרך קבוע ומסודר, כמו שנאמר עליו "אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט". ע"כ כשמברכים על זכרון רעת שלילת החסד הבא ע"י פורענות של אשתו של לוט, להורות על השנאה הראויה לקבע בכל לב על כל הנהגה שתקום בעולם לדחוק את גבול החסד,

ראוי להסמיק לזה מיד הזכרון של הצלת לוט הבא ע"י אברהם בערך זכרון. כי הזכרון בא גם כן מהפכים, כשתזכור את הקור תזכור גם כן את החום, ובזכירת הלבן יזכר השחור וכיוצא בזה מההפכים, על כן נזכר אברהם בזכירת סדום כחק המושגים המתנגדים. אבל ההוראה הלימודית בזה היא כי לשלילת הנהגה של מיעוט צביון החסד ראוי להלחם לא רק בדרך שלילה של אי החזקת השיטה ההיא המתנגדת למוסר הקדוש של תורתנו הקדושה, כי אם להתגבר במלחמה חיובית לבנות מערכת הנהגה ע"פ מדתו של אברהם אבינו ע"ה של תגבורת מדת החסד. וה"ה לכל התנגדות הראויה להיות מצד דרך האמת והצדק אל דרך הרשע והשקר, שצריכה שלא להסתפק בשלילה כי אם בקביעות ענינים חיוביים של דרכי האמת ההפוך מדרך השקר, לאמר זה הדרך לכו בו, כערך מדתו של אברהם אבינו העומדת בניגוד של פועל נגד סדום וחפצה.

שני החלקים בחסד

מאיפה לומדים שעמ"י ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים? אומרת הגמרא ביבמות (עט.), זה נלמד ממה שכתוב "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". אם התורה מעידה כך על אברהם אבינו, אז זו תכונה שקיימת בכל עמ"י. אבל יש עוד מקור, "ויטע אשל בבאר שבע". אש"ל זה ראשי תיבות, אכילה, שתייה ולוייה. למה הגמרא ביבמות לא מביאה את הפסוק הזה? הגמרא בכתובות (ח:) אומרת נוסח של ניחום אבלים "אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו". אומר שם רש"י, "שגמל חסדים דכתיב (בראשית כא) ויטע אשל ר"ת אכילה שתייה לווייה". אז יש שני מקורות, "כי ידעתיו", וגם "ויטע אשל", למה צריך שני מקורות על חסד אחד? כי בחסד יש דבר שכמעט אין במצווה אחרת, זה גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחבירו. בסוף פרק א' בהל' דעות כותב הרמב"ם "כך למדו בפירוש מצוה זו מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום...להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו... והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו". אז החסד אינו רק מצות בין אדם לחבירו, זה גם בין אדם למקום, דביקות בשכינה.

שאל אותי מישהו שאלה מצוינת. "ויטע אשל בבאר שבע" זה היה עיקר החסד של אברהם, ודווקא שם אין פירוט של מה שהוא עשה. לעומת זאת במלאכים כתוב הכל בפירוט רב. וכתוב בילקוט שמעוני (פרק י"ח) שכל דבר שאברהם אבינו עשה בעצמו למלאכים, קבלנו ישירות מהקב"ה במדבר, ומה שנתן ע"י שליח קבלנו ע"י שליח. למה עיקר הדגש על האירוח של המלאכים ולא על "ויטע אשל"? התשובה היא, פה אברהם אבינו היה חולה, הייתה לו מסירות נפש. זו לא כמו הכנסת אורחים רגילה. וחז"ל אומרים שכל מצוה שישראל עשו במסירות נפש המצווה הזאת לא תבטל מידם. לכן התורה מאריכה לתאר שגם כשאברהם אבינו חולה, הוא יוצא לפתח האוהל כדי להכניס אורחים. מכאן לומדים "כי ידעתיו וכו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". כמו שכתוב בתחילת הפרשה.

תורת חסד

התורה אומרת שאם בא אורח לעיר ולא ליוו אותו וקרה מה שקרה, זקני ב"ד מתוודים ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה". כי אם לא מלווים את האורח יותר קל לפגוע בו. וזה לא רק במצב שנודע למנוע סכנת חיים. אם מגיעים לכאן בחורים לשבוע"ש וכד', צריך לעזור להם, זה ממש תורת חסד. אומר הרמח"ל בדרך ה' פרק שני "תכלית הבריאה להיטיב מטובו יתברך לזולתו". וזה בעצם פסוק בתהילים "עולם חסד יבנה". אומר הרמח"ל, הקב"ה ברא את העולם כי מדרכו של הטוב להיטיב. חז"ל אומרים "תורה תחילתה גמילות חסדים", הקב"ה עשה כתנות עור לאדם ואשתו. אבל לכאורה החסד היה עוד קודם, בעצם הבריאה, אז למה לומדים את זה מכתנות העור שהקב"ה עשה? כי אז זה היה אחרי החטא. בתורתו של רבי מאיר כתוב "כתנות אור", גם אחרי שירדו מדרגתם האמתית אחרי החטא, הקב"ה נתן להם אור מלבד הכתנות עור. אתה מאיר למישהו, אתה מתייחס אליו, זה כתנות אור. הרמב"ם כותב שאם יש אפשרות לאדם לתת במכה אחת צדקה גדולה או לחלק אותה לכמה פעמים, שיחלק אותה, כדי להרגיל את עצמו לכך הנתינה. כך כותב הרמב"ם בפירוש המשניות.

תיקון סדום

לעתיד לבוא, גם חטאת סדום תנוקה. מה המקור לכך? בפרק מ"ז פסוק ח' בספר יחזקאל כתוב "ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפו המים". אומר שם רש"י, לעתיד לבוא יצאו מים לימה של סדום וירפאו אותה. כתוב בתוספתא (סוכה פרק ג אות ט) "יכול יתערבו במי מעיינות אחרות ת"ל ביום ההוא יהיה מקור נפתח וג' מקור אחד הוא לחטאת ולנדה לאן הולכין לים הגדול לימה של טבריה ולימה של סדום כדי לרפות את מימן שנ' ויאמר אלי המים האלה יוצאין אל הגלילה הקדמונה וירדו אל הערבה ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים". לעתיד לבוא גם סדום תתרפא. איך? כשיצאו מים חיים מירושלים. זו גם נבואת זכריה בפרק י"ד. ובספר זכריה כתוב אח"כ את הפסוק "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". שמעתי פעם מאבי מורי, בברכת מעין שלוש אומרים "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה וכו' ונאכל מפריה" פריה של ירושלים, לכמה אנשים זה יספיק? אז הוא אמר לי שזה מובן ע"פ נבואת זכריה "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים אשר על פני ירושלם מקדם ובקע הר הזיתים מחציו מזרחה וימה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה... והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם". וכתוב בחז"ל שהמים האלה ישקו את שדות א". אין הכוונה שהפירות שנאכל יגדלו פיזית בירושלים, אלא יגדלו מכוחה. לפני כמה שנים הייתה רעידת אדמה בירושלים, ויהודי צדיק אחד שגר בעיר העתיקה עלה על הגג כדי לצפות על הר הזיתים, לראות את ההר נבקע. זה מה שהיה לו בראש. מים חיים הם המים הכי טהורים שיכולים להיות, יש להם כח לרפא את המלח של ימה של סדום, לרפא את אשתו של לוט. יש כל מיני השערות עד היום איפה בדיוק נמצא נציב המלח שהוא אשתו של לוט. מה היה החטא שלה? אם המלאך אומר לא להסתכל אחורה, לא מסתכלים אחורה. ולא רק בגלל הסקרנות, אלא כדי להתנתק לחלוטין מסדום. בעז"ה שנזכה בקרוב ל"והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". שבת שלום